

Božidar PAVLEŠ

OD RASPJEVANOSTI DO PRIGUŠENE LIRIČNOSTI

UZ 80. GODIŠNJICU ŽIVOTA FERDE ŠKRLJCA

Ferdo Škrljac, mada već u dosta visokom godinama, pohvalio mi se nedavno da mu je u knjizi "Tisućljetni naš jezik hrvatski", što ju je pripremio sveuč. prof. Stjepan Babić, izašla jedna njegova pjesma o hrvatskom jeziku. U toj antologiji članaka i pjesama o našem jeziku zastupljena su čak 44 pjesnika sa 61-om pjesmom, a eto - jedan od njih je i naš sugrađanin, inače podosta poznati lirski pjesnik i pisac za djecu, o kojemu u povodu njegove 80. godišnjice želim ovdje nešto reći, kako o njegovom životnom putu tako i o književnom djelu. No da odmah napomenem još i ovo: prilikom nedavnog našeg razgovora Škrljac mi se potužio, ali ne toliko na zdravlje (koje ga ipak još dosta dobro služi), već više na problem sređivanja svoje obilne književne građe, kao i na pitanje o tome kako i gdje da to malo brdo svojih "papira" pohrani. Naime, živi u Domu za umirovljenike u Koprivnici (od rujna prošle godine), a nema nikoga od svojih, osim nešto rodbine u Zagrebu, no nitko od njih ne bi bio zainteresiran da se tom građom pozabavi te da je dokraja sredi i priredi, eventualno nešto od toga i za objavljivanje. Stoga je odlučio da svoju književnu ostavštinu (i objavljenu i onu neobjavljenu) ostavi ovdašnjem Muzeju gdje će se - kaže - možda ipak netko zaintrigirati i ponešto od svega toga objaviti, makar i poslije njegove smrti. Da ne bude - reče - u skoroj budućnosti baš sasvim zaboravljen. Nije, naime, nikakva šala, nego prava istina da su ga neki književni kritičari, pošto je već poodavno otišao iz Zagreba, jednostavno pokopali, proglasivši ga umrlim. U jednoj knjizi o hrv. književnosti za djecu (MH, Zagreb 1984.) jasno se navodi, uz datum i godinu rođenja, i ovaj podatak: "Umro u Zagrebu".

F. Škrljac živi već 20 godina u Koprivnici, a došao je ovamo iz Zagreba. U našem glavnom gradu proveo je punih 35 godina, te se tako može smatrati i Zagrepčaninom i Koprivničanom, mada je po rođenju Slavonac (selo Plesmo nedaleko od Novske, 6. srpnja 1913.). Školovao se u poljoprivrednoj školi (Slav. Požega), a najprije je službovao u Lici. U hrv. metropolu dolazi 1938. god., kada već ima za sobom ponešto objavljenih radova, sve tamo od prve pjesme u "Jutarnjem listu" 1933. god. U Zagrebu također radi najprije u struci za koju se školovao (mljekarski smjer poljoprivredne škole), no postupno se sve više uključuje u književni život. Najviše objavljuje u već spomenutim poznatim predratnim novinama, tj. u "Jutarnjem listu", kao i u časopisu "Hrvatica", što ga je uređivala i izdavala popularna spisateljica Marija Jurić - Zagorka. Kao zanimljivost može se ovdje navesti da je kod nje neko vrijeme i stanovao, u njenom stanu na Dolcu, kraj najpoznatije zagrebačke tržnice, no bilo je to tek poslije rata. Inače, u predratno vrijeme surađuje u još nekim listovima, tako npr. u "Slobodnom domu" i "Ženskom listu". No svoju prvu knjigu, pod naslovom "Pjesme i proze", uspijeva objaviti tek 1946. god., i to u vlastitoj nakladi. Usput bih odmah rekao da je proza F. Škrljca

uglavnom zanemarivana u usporedbi s njegovom mnogo obilnijom i kvalitetnijom lirikom, kako onom "ozbiljnom" (za odrasle) tako i onom koju je pisao za djecu ("Pera pilot i Jura padobranac", "Ženio se miš", "Balada o slavuju"). Ovom drugom vrstom poezije zastupljen je u nekoliko antologija pjesama za djecu te u nekim školskim čitankama. Niz godina radio je u redakciji "Seljačke sloge" i kao novinar i kao suradnik svih edicija što ih je izdavala ta popularna poslijeratna ustanova. Često je nastupao, čitajući svoje pjesme, pred publikom, naročito onom mlađom, po školama, a sudjelovao je i u osnivanju nekoliko radničkih književnih klubova i izdavačkog poduzeća "August Cesarec". Doživotni je član Društva novinara Hrvatske, a kao novinar je i umirovljen 1968. god. Za vrijeme dugogodišnjeg boravka i rada u Zagrebu družio se i sa mnogim književnicima, od kojih su najpoznatiji: Tin Ujević, Fran Alfirević, Salih Alić i Vjekoslav Majer. Nije potrebno ni reći da je i sam Škrljac, kao i navedeni pjesnici, živio podosta bohemski. S trojicom od njih (Ujević, Alfirević, Alić) zastupljen je s čitavim jednim ciklusom lirike u zborniku "Koloplet - pjesme osmorice" (Zagreb, 1954.), što svakako govori u prilog kvaliteti Škrljeve lirike. Evo jedne od najboljih pjesama iz tog zbornika, pjesme pod naslovom "Noc": **Nećujno je došla / u baršunu crnom, / zaljubljena pod njim / snove srca skriva. / Zvezdane joj oči / mjesec šaptom ljubi / i od srebra niti / u kosu utkiva ... / A kad sunce sjajno / dolazak najavi, / ko rosa joj suze / zabljesnu u zjeni. / Za oproštaj ljubeć / mjesečeva usta, / ugledavši zoru, / sva se zarumeni.**

Ferdo je i odviše skroman i samozatajan kad govori o svojoj pjesničkoj "produkciji". Izrazio je to i u jednoj od svojih pjesama: **Moje su pjesme jednostavne, / kao i selo gdje sam niko, / pohvale njima pisao javne / nije i možda ni neće nitko.**

No, postoji nekoliko neoborivih činjenica, koje svjedoče da ovaj pjesnik zauzima - mjereći ga čak i strožim kriterijima - prilično visoko mjesto u našoj poslijeratnoj lirskoj poeziji, no "osvetilo" mu se, čini se, i to što je već odavno otišao iz Zagreba u provinciju, te se tako i - da tako kažem - zagubio, nestao s očiju književnih značajnijih kritičara. Tu je, među ostalima, njegova zastupljenost u zborniku "Koloplet", gdje se našao u onako značajnom društvu naših liričara, zatim zbirka kratkih, vrlo duhovitih i peckavih basana u stihovima: "Basnice za mlade i odrasle", što upozorava na postojanje dosta oštre satiričke žice u njemu kao čovjeku i pjesniku, žice koju zna ponekad ispoljiti i u svakodnevnom životu. A posebno bih izdvojio dvije male zbirke njegovih lirskih pjesama: "Ruže u trnju" (1956.) i "Kapi", lirske minijature (1960.). Od nekadašnje retoričnosti i raspjevanosti, naročito u vezi s poslijeratnim promjenama, autor je "sazrio" do gotovo cesarićevske konciznosti, prigušenosti, ritmičnosti, muzikalnosti. Istaknuo bih posebno pjesmu "Samoća", koja me toliko dirnula i osvojila da sam jednoj svojoj pjesmi posvećenoj Škrljcu kao dugogodišnjem prijatelju dao naslov "pjesniku SAMOĆE". U njoj sam, među ostalim, istaknuo kako me svaki prolazak kraj zgrade u kojoj je tada stanovao podsjeti u prvom redu na tu njegovu izvanrednu pjesmu: **Podsjeti me to uvijek / na one stihove / mada i tužne vrlo, / predivne ipak, / u Tvojim pjesmi "Samoća". / Ta tako su jednostavi, / razumljivi svakom, a ipak / tako fino brušeni, / k tome očito doživljeni / duboko.**

Na kraju želim reći da je Ferdo Škrljac kao čovjek, unatoč visokim godinama i ne lakom životnom putu (rat, obiteljske neprilike, po jedan srčani i moždani udar, česta usamljenost itd.) ostao upravo mladenački vedar, optimističan, društven i razgovorljiv. Gotovo nikad nije se tužio, osim indirektno u pjesmama, na vlastite probleme, teškoće, bolesti, a onome tko bi to pred njim činio, često bi znao reći: **Uvijek može biti još i gore! ...** O njemu, onako niskom i sitnom, moglo bi se ipak reći: jedna mala, ali blistava (da se poslužimo riječima Tina Ujevića) "kristalna kocka vedrine".

Napomena uredništva: Kada je tekst već prihvaćen za Podravski zbornik, Ferdo Škrljac je u jesen 1993. godine umro, te je ovo ujedno IN MEMORIAM pjesniku.